

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>

УДК 336.5; 339.9

ПРОБЛЕМА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

THE PROBLEM OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT IN UKRAINE DURING THE WAR

Нечипорук Оксана Василівна

кандидат економічних наук, доцент,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9474-3715>**Nechyporuk Oksana**

Kharkiv National Economic University S. Kuznets

У статті проведено дослідження проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни, розглянуто та проаналізовано процес залучення іноземних інвестицій. Виділено ряд негативних факторів, які вплинули на процес залучення інвестицій в розвиток економіки, зокрема: розвиток країни та її економіки в умовах війни, військова агресія з боку росії негативно впливають на потенційних інвесторів; відсутність захисту та системи гарантування іноземних інвестицій на рівні держави. Розглянуто та проаналізовано фактори, які створюють позитивний імідж країни та сприятливі передумови для залучення іноземних інвестицій. Серед таких факторів наступні: активна зовнішня політика держави; засудження повномасштабного вторгнення росії в Україну переважної більшості держав світу, лідерів цих держав та світової спільноти; прийняття низки санкційних пакетів проти агресора та розірвання економічних угод з росією країнами Європейського союзу та США; багатостороння підтримка від країн G7 та Європейського Союзу; авторитет Президента України на світовій арені; активний пошук сучасних платформ та інноваційних інструментів для залучення іноземних інвестицій; включення українських логістичних шляхів до індикативних мап Трансєвропейської транспортної мережі (TEN-T). В дослідженні наведено перелік галузей економіки, які мають суттєвий інвестиційний потенціал. Запропоновано можливі шляхи та напрями для залучення інвестицій в умовах війни.

Ключові слова: іноземні інвестиції, залучення, потенційні інвестори, війна.

The article examines the problem of attracting foreign investment in Ukraine during the war, and reviews and analyzes the process of attracting foreign investment. A number of negative factors have been identified that have affected the process of attracting investment in economic development, in particular: 1) the development of the country and its economy in times of war, military aggression by Russia have a negative impact on potential investors; 2) lack of protection and a system of guaranteeing foreign investment at the state level. The author considers and analyzes the factors that create a positive image of the country and favorable conditions for attracting foreign investment. These factors include the following: active foreign policy of the State; condemnation of Russia's full-scale invasion of Ukraine by the vast majority of countries, leaders of these countries and the international community; adoption of a number of sanctions packages against the aggressor and termination of economic agreements with Russia by the European Union and the United States; multilateral support from the G7 countries and the European Union; authority of the President of Ukraine on the world stage; active search for modern platforms and innovative tools for attracting foreign investment; inclusion of Ukrainians in the international community. The study provides a list of economic sectors that have significant investment potential. The author suggests possible ways and directions for attracting investment in times of war, in particular: strengthening the legal framework; restoring destroyed facilities and building a powerful innovation infrastructure; promoting the development of the military-industrial complex of Ukraine; introducing a mechanism of state insurance and information support for foreign investment in times of war; active search for modern platforms and innovative tools for attracting foreign investment; supporting national production; monitoring the fulfillment of contractual obligations within the framework of investment. Despite the war, the state can pursue policies aimed at creating a favorable investment climate that will attract investors interested in the long-term development of the country's economy.

Keywords: foreign investment, attraction, potential investors, war.

Постановка проблеми. Ключовою проблемою в розвитку економіки країни є залучення іноземних інвестицій. В Україні під час війни особливо гостро постає дана проблема. Збільшення обсягів іноземних інвестицій сприятимуть збільшенню валютного фонду надходжень до державного бюджету, створенню нових робочих місць та стимулюватимуть передачу сучасних технологій та обладнання. Іноземне інвестування допомагає активізувати процес інтеграції національної економіки у світову. Всі ці фактори обумовлюють актуальність дослідження.

Війна в Україні – це постійна небезпека та руйнування, адже під час війни руйнуються інфраструктура, підприємства, соціально-економічні моделі, а також змінюється бачення та мислення. Проте всі ці руйнування дають можливість Україні почати все з «нуля», враховуючи минулий досвід, з'являються нові поведінні можливості... Україна може стати одним з експериментальних майданчиків, на якому світ почне моделювати нову реальність, етику та нову раціональність, де створюватиметься один із трендів нової цивілізації [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання залучення іноземних інвестицій в економіку країни в своїх роботах досліджували такі науковці, як: О. Гальцова, Л. Ганущак, Л. Гриценко, А. Гуторов, Б. Данилишин, Я. Жаліло, О. Жилінська, О. Зінченко, С. Ілляшенко, О. Фінагіна.

Економіка України наразі переживає найважчі часи та розвивається у надскладних умовах через повномасштабне вторгнення росії на територію України. Необхідність перебудови національної економіки зумовлена ризиками та проблемами, які постають перед урядом. Під час війни для функціонування економіки та забезпечення ефективної оборони країни по всіх фронтах необхідна мобілізація людських, фінансових та матеріальних ресурсів, тому так гостро постає питання активізації потоків інвестування, зокрема залучення іноземних інвестицій. Іноземне інвестування сприятиме відновленню та розбудові національної економіки у воєнний та післявоєнний час.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану, тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес залучення іноземних інвестицій є доволі непростим, не дивлячись на те, що інвестиції є двигуном розвитку еко-

номіки будь-якої країни. Іноземні інвестори з великою обережністю підходять до питання інвестицій, суворо дотримуючись певних правил та критеріїв у виборі об'єкта інвестування. Оцінюючи інвестиційну привабливість об'єкта інвестування, потенційний інвестор в процесі прийняття рішення висуває певні базові умови, які мають пріоритетне значення зокрема: відсутність корупції та корупційних ризиків, наявність документів стратегічного розвитку обраного регіону, прагнення та готовність місцевих чиновників прикладати певні зусилля для реалізації нових проєктів, ступінь готовності інвестиційних проєктів та сприятлива нормативно-правова база. Всі окреслені критерії відіграють важливу роль у прийнятті рішення потенційним інвестором за умови прогнозованої політичної та соціально-економічної ситуації в країні. Проте, в сьогоденних реаліях суспільство зіткнулось з новими проблемами та викликами, зокрема, пандемія Covid-19 та повномасштабне вторгнення росії на територію України.

Перед Україною постали нові виклики, економіка країни, як і країна в цілому зазнала величезних втрат, що значною мірою вплинуло на процес залучення інвестицій в розвиток економіки. Виділяючи негативні фактори слід відмітити наступні:

1. Розвиток країни та її економіки в умовах війни. Військова агресія з боку росії негативно впливають на потенційних інвесторів. Адже і територіально і за чисельністю населення росія у рази перевищує Україну. Український народ та країна потребує значної фінансової підтримки для протистояння агресору. Активні бойові дії на більшості територій України, масове переміщення населення, руйнація та закриття аеропортів, портів, закриті кордони та порушення міжнародної логістики відлякує інвесторів. Адже все це негативно впливає на інвестиційну привабливість та створює економічні загрози для інвестування через ризики їх зриву або замороження.

2. Відсутність захисту та системи гарантування іноземних інвестицій на рівні держави. На інвестиційній привабливості України негативно позначаються наступні фактори: недосконалість правового поля щодо забезпечення інвестиційних процесів; недосконала система банківських гарантій іноземних вкладів; корупційна складова владних структур на всіх етапах отримання дозвільних документів та прийняття регуляторних актів; відсутність дієвих інструментів, інституційної системи страхування воєнних ризиків та інвестиційних

проектів; негативна судова практика [2]. Тому інвестори обережні і вирішують перечекати, спостерігаючи за змінами, що відбуваються в частині реформування української інвестиційної системи. Україна і її економіка діє в умовах військового стану, що супроводжується певними особливостями її функціонування та появою нових викликів.

Попри війну для іноземних інвесторів Україна залишається привабливим ринком. За офіційними даними Міністерства економіки в грудні 2022 року до уряду надійшло понад 500 заявок щодо майбутніх інвестицій в Україну. Відомство також зазначило, що більше сотні запитів отримано від стратегічних та портфельних інвесторів із США, Великобританії, Німеччини, Бельгії, Данії, Кореї [3; 4].

Незважаючи на надскладні умови, в яких функціонує економіка України, завдяки героїчному протистоянню українського народу у боротьбі за свою свободу та відстоювання своїх національних інтересів на міжнародній арені, Україна формує позитивний імідж країни та утворює сприятливі передумови для залучення іноземних інвестицій. Такими сприятливими умовами є наступні:

1. Активна зовнішня політика держави, зокрема: світовий безвіз з 2017 року [5]; Угода про Асоціацію з Європейським Союзом та статус кандидата в ЄС [6]; інтеграційний курс до НАТО [7]; дотримання тактики малих союзів (Люблінський трикутник Україна – Польща – Литва, Асоційоване тріо Грузія – Республіка Молдова – Україна, «Квадрига» на рівні міністрів закордонних справ та міністрів оборони Україна – Туреччина) [8]; формування антипутінської коаліції «Рамштайн» (у квітні 2022 року, на авіабазі США «Рамштайн» у Німеччині було напрацьовано механізм надання Україні військової допомоги з подальшим створення контактної групи оборони України) [8]; Кримська платформа (пошуки форматів залучення міжнародних партнерів задля повернення Криму Україні дипломатичним шляхом привели до створення платформи); скасування мит та квот на український експорт.

2. Засудження повномасштабного вторгнення росії в Україну переважної більшості держав світу, лідерів цих держав та світової спільноти [9].

3. Прийняття низки санкційних пакетів проти агресора та розірвання економічних угод з росією країнами Європейського союзу та США [10].

4. Багатостороння підтримка від країн G7 та Європейського Союзу.

5. Авторитет Президента України на світовій арені, який підтверджується тим, що такі журнали як «Time», «Profil» та «Financial Times» визнали його як людину року та найвпливовішу людину станом на 2022 р. [11].

6. Активний пошук сучасних платформ та інноваційних інструментів для залучення іноземних інвестицій. Так, Президент України Володимир Зеленський на відкритті Нью-Йоркської біржі презентував платформу для потенційних іноземних інвесторів. На ній зібрано понад 500 інвест-проектів та можливостей у 10-ти галузях економіки, які мають суттєвий інвестиційний потенціал [4]:

1) Оборонно-промисловий комплекс (\$43 млрд інвестиційного потенціалу).

2) Металургія та металообробка (\$26 млрд інвестиційного потенціалу). Найбільш краще в Україні розвинена чорна металургія (виробництво сталі, чавуну, прокату тощо).

3) Енергетика (\$177 млрд інвестиційного потенціалу). В Україні є можливість генерувати «зелені» електричні потужності та «зелений» водень.

4) Природні ресурси (\$5,6 млрд інвестиційного потенціалу). Україна є одним із регіонів світу, які найбільш насичені мінеральними ресурсами.

5) Агропромисловий комплекс (\$34 млрд інвестиційного потенціалу). Сільське господарство є основним елементом агропромислового комплексу України.

6) Логістика та інфраструктура (\$123 млрд інвестиційного потенціалу). Україна має вигідне та важливе транзитне географічне положення.

7) Промислове виробництво (\$16 млрд доларів інвестиційного потенціалу). Найвищу питому вагу в промисловості України займають електроенергетика, чорна металургія, машинобудування, хімічна та харчова промисловості.

8) Деревообробка та меблеве виробництво (\$5 млрд інвестиційного потенціалу). У нашій країні наявні всі можливості стати фабрикою меблів континенту.

9) Фармацевтика (\$19 млрд інвестиційного потенціалу). Дана галузь є одним із лідерів інвестицій та має великий потенціал. Українські фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам.

10) Інноваційні технології (\$11 млрд інвестиційного потенціалу). Україна – це перша країна, в якій перетворили більшість офіційних та державних документів на діджи-

тал-рішення. Також варто відзначити, що в Україні близько 240 тисяч фахівців, зайнятих в ІТ-сфері. І саме сектор ІТ зазнав найменших втрат від війни – зберіг 95% обсягів контрактів [4].

Це є частиною великої кампанії Advantage Ukraine, яка була розроблена компанією WPP. Знаковою подією є те, що Україна домовилась з Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA) про запуск механізму страхування інвестицій під час бойових дій [12].

7. Включення українських логістичних шляхів до індикативних мап Трансевропейської транспортної мережі (TEN-T).

Серед негативних факторів, які погіршили бізнес-клімат в Україні можна назвати повномасштабну військову агресію росії проти України та атаки на українську енергосистему, корупція [4].

Згідно з інформацією, розміщеною на інвестиційній платформі Advantage Ukraine:

Географічне розташування України робить її важливим транзитним коридором для торгівлі. Логістика є одним із найважливіших секторів економіки, з розгалуженою мережею залізниць та автомобільних доріг, морськими та річковими портами, аеропортами».

Також зазначається, що транспортні вузли України доступні для всіх видів транспорту. Україна має великий потенціал, адже розташована на перетині доріг Європи, Азії та Близького Сходу, включена до Нового шовкового шляху, з виходом до моря. Враховуючи теперішні тенденції у транспортно-логістичній галузі має всі шанси вийти на перше місце в Європі, обігнавши навіть Польщу.

Україна одна із найпривабливіших країн у Європі для розміщення бізнесу та найбільш конкурентоспроможних за вартістю. У країні впроваджено спрощені юридичні процедури для ведення бізнесу, а держава, зі свого боку, надає гарантії безпеки інвестицій. Закон про підтримку значних іноземних інвестицій також сприяє сприятливому інвестиційному клімату енергосистему [4].

Слід відмітити, що Україна є країною, відкритою для торгівлі. В Україні діє 18 угод про вільну торгівлю із 46 країнами (включаючи DCFTA з ЄС, FTA з Великобританією, EFTA, з Канадою, Ізраїлем та іншими країнами).

Протягом останніх кількох років. Також активно просувається концепція побудови цифрової держави, оскільки останнім часом в Україні швидко розвиваються цифрові технології.

Україну вважають країною інноваційних підприємств, які генерують креативні ідеї, адже саме в Україні започаткували багато відомих стартапів, українці – дуже розумна та кмітлива нація.

Висновки. Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що в Україні є досить сприятливі передумови залучення іноземних інвестицій в економіку держави в найближчому майбутньому, адже єдність українського народу та відповідні кроки керівництва країни формують позитивний імідж України на світовій арені. Проте слід відмітити низку факторів та напрямів, що є ключовими у активізації процесу залучення іноземного капіталу в економіку країни, але потребують свого доопрацювання, зокрема:

- зміцнення правового поля – сприятливі нормативно-правові умови для інвестиційної діяльності, верховенство права та прозорість прийняття управлінських рішень;
- відновлення зруйнованих потужностей та розбудова потужної інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, індустриальних парків, кластерів);
- сприяння розвитку ВПК України спираючись на стандарти НАТО та інноваційні тренди;
- продовження судової реформи, оскільки незавершений процес трансформації судової системи є ключовим бар'єром не лише в питанні залучення інвестиційних коштів в Україну, але й для досягнення мети євроінтеграційного курсу та вільного виходу у міжнародний економічний простір;
- запровадження механізму державного страхування та інформаційної підтримки іноземних інвестицій в умовах війни;
- активний пошук сучасних платформ та інноваційних інструментів для залучення іноземних інвестицій [2];
- підтримка національного виробництва. Держава може залучати інвестиції на підтримку національного виробництва, щоб зменшити залежність від імпорту та забезпечити стійкість економіки;
- контроль за виконанням договірних зобов'язань у рамках інвестиційних угод, щоб гарантувати захист прав інвесторів;
- співпраця з міжнародними організаціями може допомогти залучити інвестиції та підвищити довіру інвесторів;
- проведення структурних реформ дасть змогу підвищити довіру інвесторів під час війни, сформувати позитивний імідж країни, що намагається побудувати демократичне та правове суспільство;

- створення незалежних арбітражних судів. Наявність незалежних арбітражних судів може дати інвесторам упевненість у тому, що вони мають доступ до справедливого судового процесу для вирішення спорів, пов'язаних з інвестиціями;
- вільний ринок. Вільний ринок може залучити більш багатогранне коло інвесторів, що може підвищити конкуренцію та забезпечити додаткові механізми захисту прав інвесторів;
- прозорість та доступність інформації. Інвесторам необхідна чітка інформація щодо

ситуації в країні та військових дій. Забезпечення інвесторів інформацією про рівень ризиків та дії уряду щодо їх пом'якшення можуть допомогти підвищити рівень довіри в умовах війни;

- створення сприятливого інвестиційного клімату. Попри війну, держава може проводити політику, спрямовану на створення сприятливого інвестиційного клімату, що зможе залучити інвесторів, які зацікавлені в довгостроковому розвитку економіки країни [13].

Визначені фактори за умови їх своєчасної реалізації можуть стати рушійною силою інвестиційних потоків в Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Не спізнитися на «український потяг». URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/>
2. Панкова Л. І. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-02>
3. Чому варто інвестувати в Україну? URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>
4. Інвестування в Україну під час війни. URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>
5. Visa information. Міністерство закордонних справ України: вебсайт. URL: <https://mfa.gov.ua/en/consular-affairs/entry-and-stay-foreigners-ukraine/visa-information>
6. Угода про асоціацію. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociasyu>
7. Відносини Україна–НАТО. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
8. Браїлян Є. (2022). Топ-10 перемог зовнішньої політики України URL: <https://armyinform.com.ua/2022/08/24/top-10-peremog-zovnishnoyi-polityky-ukrayiny/>
9. Європарламент визнав Росію державою-спонсором тероризму. Що це значить. BBC NEWS Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63730807>
10. МЗС України: про санкції проти рф. URL: <https://finap.com.ua/mzs-ukrayiny-pro-sanktsiyiproty-rf>
11. Володимир Зеленський: людина року та почесні нагороди Президента України. Visit Ukraine today. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1300/volodimir-zelenskii-lyudina-roku-ta-pocesni-nagorodiprezidenta-ukraini-v-2022-roci>
12. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. Міністерство економіки України. Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації, Державні сайти України. URL: <https://me.gov.ua/>
13. Як залучити інвестора під час війни та забезпечити його захист. URL: <https://espresso.tv/yak-zaluchiti-investora-pid-chas-viyni-ta-zabezpechiti-yogo-zakhist>

REFERENCES:

1. Ne spiznytyisia na «ukrainskyi potiah» [Do not miss the "Ukrainian train"]. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/> [in Ukrainian].
2. Pankova L. I. Analiz tendentsii ta perspektyv zaluchennia inozemnykh investytsii v umovakh ekonomiky viiny [Analysis of trends and prospects for attracting foreign investment in the war economy]. Retrieved from: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-02> [in Ukrainian].
3. Chomu varto investuvaty v Ukrainu? [Why is it worth investing in Ukraine?]. Retrieved from: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240> [in Ukrainian].
4. Investuvannia v Ukrainu pid chas viiny [Investing in Ukraine during the war]. Retrieved from: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240> [in Ukrainian].
5. Visa information. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy: vebsait [Visa information. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine: website]. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/en/consular-affairs/entry-and-stay-foreigners-ukraine/visa-information> [in Ukrainian].

6. Uhoda pro asotsiatsiiu. Uriadovyi portal. Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vldy Ukrainy [Association Agreement. Government portal. The only web portal of the executive authorities of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> [in Ukrainian].

7. Vidnosyny Ukraina–NATO [Ukraine–NATO relations]. Vikipediia – vilna entsyklopediia [Wikipedia is a free encyclopedia]. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].

8. Brailian Ye. (2022). Top-10 peremoh zovnishnoi polityky Ukrainy [Top 10 victories of Ukraine's foreign policy]. Retrieved from: <https://armyinform.com.ua/2022/08/24/top-10-peremog-zovnishnoyi-polityky-ukrayiny/> [in Ukrainian].

9. Ievroparlament vyznav Rosiiu derzhavoiu-sponsorom teroryzmu. Shcho tse znachyt. BBC NEWS Ukraina [The European Parliament has recognized Russia as a state sponsor of terrorism. What it means. BBC NEWS Ukraine]. Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63730807> [in Ukrainian].

10. MZS Ukrainy: pro sanktsii proty rf. [MFA of Ukraine: on sanctions against Russia]. Retrieved from: <https://finap.com.ua/mzs-ukrayiny-pro-sanktsiyiproty-rf> [in Ukrainian].

11. Volodymyr Zelenskyi: liudyna roku ta pochesni nahorody Prezydenta Ukrainy. Visit Ukraine today [Volodymyr Zelensky: Person of the Year and Honorary Awards of the President of Ukraine. Visit Ukraine today]. Retrieved from: <https://visitukraine.today/uk/blog/1300/volodimir-zelenskii-lyudyna-roku-ta-pocesni-nagorodiprezidenta-ukraini-v-2022-roci> [in Ukrainian].

12. Investytsii v Ukrainu ta vidnovlennia ekonomiky. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. [Investments in Ukraine and economic recovery. Ministry of Economy of Ukraine.] Viddil zviazkiv z hromadskistiu ta zasobamy masovoi informatsii, Derzhavni saity Ukrainy [Department of Public and Mass Media Relations, State Websites of Ukraine]. Retrieved from: <https://me.gov.ua/> [in Ukrainian].

13. Iak zaluchyty investora pid chas viiny ta zabezpechyty yoho zakhyst [How to attract investors during the war and ensure their protection]. Retrieved from: <https://espreso.tv/yak-zaluchiti-investora-pid-chas-viyni-ta-zabezpechiti-yogo-zakhyst> [in Ukrainian].